

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse tagamine Euroopas“**(omalgatuslik arvamus)**

(2021/C 517/02)

Raportöör: **Christian MOOS**

Täiskogu otsus	20.2.2020
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	töehõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	22.9.2021
Täiskogu istungjärk nr	563
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	223/2/8

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Meediavabadus, sealhulgas ajakirjanike turvalisus ja julgeolek, ning meedia mitmekesisus on liberaalse demokraatia nurgakivid, nagu kõik liikmesriigid on ELi aluslepingutes kokku leppinud.

1.2. Kuigi Euroopa tervikuna on jätkuvalt vaba ja mitmekesise meediaga maailmajagu, on areng ELis murettekitav. Mõned liikmesriigid ei järgi enam liberaalse demokraatia tavasid, viies sõltumatu meedia poliitilise kontrolli alla ja piirates aktiivselt meedia mitmekesisust.

1.3. Oht meediavabadusele ja meedia mitmekesisuse vähenemine ei piirdu vaid mõne üksiku liikmesriigiga, vaid on üldine suundumus kogu ELis. Kõik liikmesriigid peavad kiiresti rakendama meetmeid meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse säilitamiseks.

1.4. Kuna mõned liikmesriigid ei soovi vajalikke meetmeid võtta, on ELi institutsioonid kohustatud jõustama Euroopa väärtusi ning tagama liberaalse demokraatia ja õigusriigi põhimõtte toimimise kõigis ELi liikmesriikides.

1.5. Peamisteks kitsaskohtadeks on ajakirjanike turvalisuse, julgeoleku ja sõltumatuse tagamine kõikides liikmesriikides igal ajal, sõltumatu meedia kaitsmine poliitilise mõjutamise eest ning meetmed, mille abil võidelda poliitilisest tahtest ja majanduslikest nõudmistest ajendatud meedia mitmekesisuse vähenemise vastu.

1.6. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab Euroopa Parlamendi⁽¹⁾ ja komisjoni erinevaid aruandeid ja algatusi. Komitee rõhutab siiski, et peamine eesmisev ülesanne on teha konkreetseid edusamme meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse valdkonnas riiklikul tasandil, nagu rõhutasid Euroopa Nõukogu ajakirjanduse kaitse ja ajakirjanike turvalisuse edendamise platvormi partnerorganisatsioonid 2021. aasta aruandes⁽²⁾.

1.7. Komitee kutsub komisjoni üles kasutama viivitamata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL, Euratom) 2020/2092,⁽³⁾ mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks, et käsitleda tõsist ohtu meediavabadusele ja meedia mitmekesisusele mõningates liikmesriikides.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi liikme Magdalena Adamowiczi raport – Euroopa Parlamendi 25. novembri 2020. aasta resolutsioon meediavabaduse tugevdamise kohta: ajakirjanike kaitse Euroopas, vaenukõne, desinformatsioon ja platvormide roll (ELT C 425, 20.10.2021, lk 28).

⁽²⁾ <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 1).

1.8. Komitee kiidab heaks komisjoni kavatsuse pakkuda välja meetmed ajakirjanike turvalisuse suurendamiseks ning rõhutab vajadust kehtestada üldsuse osalemise vastastele strateegilistele hagidele õiguslik keeld.

1.9. Komitee kutsub komisjoni üles muutma meediasektori avalikud hanked ja avaliku sektori toetuse meediaettevõtetele läbipaistvamaks ja õiglasemaks.

1.10. Komitee toetab kindlalt komisjoni kavatsust võtta vastu Euroopa meediavabaduse seadus, et anda komisjonile tõhusad õiguslikud vahendid meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse jõustamiseks ühisturul.

1.11. Komitee leiab, et erapooletu avalik toetus meediaettevõtetele on investeerimine kvaliteetsesse ajakirjandusse, samamoodi nagu sõltumatud ja erapooletud avalik-õiguslikud ringhäälinguettevõtted on asendamatu panus meedia mitmekesisusse.

1.12. Komitee teeb ettepaneku luua täielikult sõltumatu Euroopa avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon.

1.13. Komitee rõhutab meediapädevuse edasise arendamise tähtsust ja toetab ettepanekut luua Euroopa amet, et parandada haridusprogrammide kaudu ELi kodanike meediaoskusi.

2. Meediavabadus ja meedia mitmekesisus kui demokraatia eeltingimus

2.1. Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikliga 19, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõikega 1 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 11 lõikega 1 on tagatud õigus otsida, saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Meedia sõltumatus ja mitmekesisus on selle teabevabaduse tagamiseks hädavajalikud.

2.2. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 11 lõikega 2 tagatud meediavabadus ja meedia mitmekesisus on samuti demokraatia eeltingimused. Neid tuleb austada kõigil tasanditel, et liidu kodanikud saaksid tõhusalt kasutada oma õigust osaleda liidu demokraatlikus elus, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikli 10 lõikes 3.

2.3. Mitmekesine meediamaastik koos erakondade ja kodanikuühiskonnaga annab asendamatu panuse arvamuste ja kavatsuste kujunemisse demokraatlikes otsustusprotsessides.

2.4. Sõltumatu meedia annab asendamatu panuse läbipaistvuse põhimõtte rakendamisse, mis on Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 15 kohaselt liidu institutsioonidele ja muudele organitele siduv.

2.5. Nn neljanda võimuna täidavad uurivad ajakirjanikud järelevalvaja rolli täidesaatva, seadusandliku ja kohtuvõimu kandjate ning erasektori tegevuse üle. Seda tehes suurendavad nad valitud otsustajate aruandekohustust kõigil tasanditel.

2.6. Liikmesriigid, kus meediavabadus või mitmekesisus on piiratud, ei ole demokraatlikud ning rikuvad ELi väärtusi (ELi lepingu artikkel 2) ja eesmärke (ELi lepingu artikkel 3).

2.7. Kuigi mõned liikmesriigid on meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse tagamisel jätkuvalt maailmas esirinnas, ei puuduta meediavabadust ähvardavad ohud ja meedia mitmekesisuse vähenemine ELis ainult üksikuid riike – ebasoodsad suundumused on erineval määral nähtavad kogu ELis.

2.8. Meediavabaduse ja mitmekesisuse vähenemine Euroopa Liidu sees õõnestab ELi suutlikkust toetada demokraatiat oma naabruses, kus hiljutised kriisid teatud riikides on näidanud, et meediavabaduse, meedia mitmekesisuse ja ajakirjanike julgeoleku olukord on mõnes riigis veelgi halvem.

2.9. Mõned ELi liikmesriigid on nüüdseks demokraatlike riikide ringist lahkunud ja ilmutanud viimasel kümnendil kiireimat arengut autokraatia suunas maailmas. Meediavabaduse ja mitmekesisuse piiramine on olnud selle arengu üks tunnusjooni.

2.10. Pandeemia on seda arengut veelgi kiirendanud või on seda kasutatud, et seadustada edasisi rünnakuid meediavabadusele.

2.11. Piirideta Reporterite 2021. aasta ajakirjandusvabaduse indeks ning Freedom House'i „Freedom and the Media“ ja „Freedom on the Net“ aastaaruanded näitavad selgelt, et EL võitleb selle nimel, et kaitsta oma väärtusi kodus ⁽⁴⁾.

3. Ohud meediavabadusele ja meedia mitmekesisusele

3.1. Oht ajakirjanikele

3.1.1. Selleks, et meedia saaks oma ülesannet täita, peavad ajakirjanikud saama takistamatult töötada, olles kindlad, et EL ja kõik selle liikmesriigid kaitsevad neid kui üksikisikuid igal ajal täielikult. Nüüd see enam nii ei ole.

3.1.2. Alates 2015. aastast on ELis nende töö käigus või selle tagajärjel tapetud vähemalt 16 ajakirjanikku. Daphne Caruana Galiziat, Giorgos Karaivazi, Ján Kuciaki ja tema kihlatut Martina Kušnírovát, Lyra McKeed, Peter de Vriesi ning nende kolleegid ei tohi unustada.

3.1.3. Ajakirjanikke ähvardab üha suurem verbaalsete ja füüsiliste rünnakute oht ning eelkõige on muutumas ohtlikumaks protestide ja meeleavalduste kajastamine, kusjuures see oht ähvardab nii meeleavaldajate kui ka korrakaitsejõudude poolt. Pandeemiaga seotud rohkem kui saja juhtumiga on oht Euroopas saavutanud uued mõõtmed ⁽⁵⁾.

3.1.4. Mõnes ELi mittekuulvas riigis on ajakirjanike olukord katastroofiline. Drastilised arengud Valgevene sõltumatute ajakirjanike vastu on selle üks väga murettekitav näide.

3.1.5. Sotsiaalmeedia ja seal täheldatud grupidünaamika langetavad ahistamise ja ähvarduste lävendit. On algatatud mõningaid kooskõlastatud kampaaniad, mille eesmärk on takistada meediakanalite või üksikajakirjanike tööd. See tõstatab küsimuse, kas ei peaks sotsiaalmeedia platvorme põhivabadusi piiramata reguleerima.

3.1.6. Naisajakirjanikud satuvad meessoost kolleegidest tõenäolisemalt verbaalsete ja füüsiliste rünnakute sihtmärgiks, samuti on nad sageli misogüünse, seksuaalse või agressiivmeheliku veebiahistamise ja -ähvarduste ohvrid.

3.1.7. Mõnes liikmesriigis on desinformatsiooni vastu võitlemise meetmed ja laimukeeld kujundatud nii, et neid saaks kasutada sündmuste kriitilise kajastamise kriminaliseerimiseks ning ajakirjanike ähvardamiseks vangistuse või suurte trahvidega.

3.1.8. Üldsuse osalemise vastaseid strateegilisi hagsid kasutatakse üha enam kodanikuühiskonna sidusrühmade ja ajakirjanike vaigistamiseks.

3.1.9. Praegused majandusprobleemid, millega meediaettevõtted silmitsi seisavad, on viinud alalise lepingu alusel töötavate ajakirjanike arvu vähenemiseni. Vabakutseliste ajakirjanike puhul, kes on üha ebakindlamas ja haavatavamas olukorras, ohustavad kohtuvaidlused elatist isegi siis, kui esitatud väited on alusetud.

3.1.10. Eelkõige kohalikul tasandil valitsevad enneolematud „uudistekõrbed“ ning sageli asendatakse sõltumatu meedia nn munitsipaaluudistega ja tasuta ajalehtedega, mis kuuluvad kohalikule majanduslikule ja poliitilisele eliidile ning võivad ohustada meediavabadust ja mitmekesisust.

3.1.11. Ähvarduste eesmärk on tekitada enesetsensuuri. Need õõnestavad meediavabadust Euroopas.

3.2. Ohud meediavabadusele

3.2.1. Selleks, et meedia saaks vabalt toimida, peab selle vabadust ja mitmekesisust tagav õigusraamistik garanteerima, et ajakirjanikud ja meediaettevõtted saaksid teha oma tööd ilma poliitilise sekkumiseta.

3.2.2. Mitmes liikmesriigis tuntakse tõsist muret meediat reguleerivate asutuste sõltumatuse pärast, sest mõnel juhul on need valitsuste jaoks *de facto* vahendid meediamaastiku mõjutamiseks. Tõeliselt sõltumatud meedia vabatahtliku eneseregulatsiooni organid võivad olla vahendiks, mis kaitseb meediat poliitilise mõju eest.

⁽⁴⁾ Piirideta Reporterid, 2021. aasta ajakirjandusvabaduse indeks, <https://rsf.org/en/ranking> (vaadatud 24. mail 2021).

⁽⁵⁾ Rahvusvaheline võrgustik International Press Institute, „COVID-19: Number of Media Freedom Violations by Region“, <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/> (vaadatud 8. aprillil 2021).

3.2.3. Mõned liikmesriigid kasutavad meedia mõjutamiseks diskrimineerivaid maksuseadusi ja sihtotstarbelisi reklaamieelarveid.

3.2.4. Mõned liikmesriigid on kasutanud ära ohtu levitada desinformatsiooni pandeemia kohta selleks, et seadustada ajakirjandusvabaduse piiranguid ning vältida kriitilise teabe edastamist kriisi ohjamise kohta.

3.2.5. Avalik-õiguslik meedia, mis on otsese või kaudse poliitilise kontrolli all järelevalveorganite kaudu, kes ei järgi täielikult ajakirjandusvabadust, kujutab endast tõsist ohtu meediavabadusele. Üha enam püütakse avaldada sõltumatute meediakanalite tegevusele otsesest poliitilist mõju, samuti teevad poliitikud verbaalseid rünnakuid ning algatatakse kohtumenetlusi kriitilise meedia ja ajakirjanike vastu.

3.2.6. Mitmes liikmesriigis on meediaettevõtjate liigne lähedus valitsusele või valitsuse poolt ametisse määratud isikutele, samuti põhjendamatult suure turuosaga meediaettevõtete kuulumine erakondadele või riigile märkimisväärselt piiranud meediavabadust ja meedia mitmekesisust.

3.2.7. Isegi toimiva liberaalse demokraatiaga riikides seatakse kahtluse alla sõltumatu ja erapooletu avalik-õigusliku ringhäälingu roll arvamuste mitmekesisuse tagajana ning kutsutakse üles avaldama poliitilist mõju programmide koostamisele ja levitatavale sisule.

3.3. Ohud meedia mitmekesisusele

3.3.1. Viimase kolme aasta jooksul on konsolideerumine ELi meediaturul, sealhulgas reklaamiturul ja turustuskanalites, märkimisväärselt suurenenud ning kujutab endast keskmist või suurt ohtu meediavabadusele kogu ELis, selgub 2020. aasta meedia mitmekesisuse seirest ⁽⁶⁾.

3.3.2. Digipöördest tulenevad muutused meediakasutuses seavad kahtluse alla väljakujunenud meedia ärimudelid. Eriti mõjutab see kohaliku tasandi ajalehti ja väikeseid meediaväljaandeid, mis on ELi meedia mitmekesisuse selgroog. Need on muutumas poliitiliselt juhitud konsolideerimise lihtsaks sihtmärgiks.

3.3.3. Digitaalmeedia üha suurenev tähtsus kasvatab suurte platvormide turujõudu – ja seega ka nende mõju arvamustele –, kuid välisettevõtetenä hiilivad need sageli kõrvale Euroopa õigusaktidest.

3.3.4. Pandeemia majanduslikud tagajärjed, eelkõige reklaamitulude vähenemine, kiirendavad käimasolevaid muutusi meediaturul ja piiravad meedia mitmekesisust veelgi.

4. Soovitused meediavabaduse ja meedia mitmekesisuse tugevdamiseks Euroopas

4.1. Üldised soovitused

4.1.1. Komitee märgib, et üksikisikud ja valitsused, kes seavad oma sõnade või tegevusega kahtluse alla meedia vabaduse või mitmekesisuse, ei sobi ELi institutsioonide või nende ettevalmistavate organite eesistujaks ega liitu esindama.

4.1.2. Komitee väljendab heameelt asjaolu üle, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks, tugevdas õigusriigi tagamise vahendite, sealhulgas meediavabaduse ja mitmekesisuse paranduslikku osa.

4.1.3. Komitee tunnustab asjaolu, et Euroopa Komisjoni õigusriigi aruanne, sealhulgas riikide seire meedia mitmekesisuse ja meediavabaduse üle, ning Euroopa Liidu Nõukogus toimunud arutelu on samuti tugevdanud õigusriigi tagamise vahendite ennetuslikku osa ELis.

4.1.4. Komitee kutsub üles suurendama ennetusliku osa tõhusust, lisades tulevikus õigusriigi aruande riigipõhisesse peatükkidesse liikmesriike käsitlevaid reformisoovitusi, mille rakendamist hinnatakse järgmise aasta aruandes.

⁽⁶⁾ Elda Brogi ja teised, „2020: Monitoring Media Pluralism in the Digital Age. Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018-2019“, Fiesole, lk 50.

4.1.5. Komitee on pühendunud sellele, et meediavabaduse ja mitmekesisuse kaitse oleks Euroopa tuleviku konverentsi keskmes, et suurendada teadlikkust selle probleemi tähtsusest ja intensiivistada veelgi arutelu vajalike meetmete üle.

4.2. Soovitused ajakirjanike kaitse kohta

4.2.1. Komitee rõhutab, et ajakirjanike parim kaitse on kõigi nende vastu suunatud ahistamisjuhtumite, ähvarduste ja rünnakute nõuetekohane menetlemine.

4.2.2. Komitee kutsub komisjoni üles kasutama viivitamata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks, et käsitleda tõsiselt ohtu meediavabadusele ja meedia mitmekesisusele mõningates liikmesriigis. See hõlmab selgelt meediavabadust rikkuvate liikmesriikide jaoks juurdepääsu keelamist Euroopa rahalistele vahenditele.

4.2.3. Komitee toetab Euroopa Parlamendi seisukohta⁽⁷⁾ esitada komisjoni tegevusetuse korral hagi ELi toimimise lepingu artikli 256 alusel.

4.2.4. Komitee tunnustab komisjoni kava teha konkreetseid ettepanekuid ajakirjanduse kaitset ning ajakirjanike ja teiste meedioosalejate turvalisust käsitleva Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus⁽⁸⁾ järjepidevaks rakendamiseks kõigis liikmesriikides ning jälgida selle järgimist oma õigusriigi aruande raames.

4.2.5. Komitee tunnustab komisjoni võetud kohustust toetada rahaliselt projekte, mis on seotud ajakirjanike õigusliku ja praktilise kaitsega, ning soovib lisaks sellele kaaluda võimalusi tagada, et liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemid kataksid ajakirjanike ja eelkõige vabakutseliste ajakirjanike ametialaseid riske.

4.2.6. Komitee juhib tähelepanu sellele, et liikmesriikide julgeolekuasutused on kohustatud ajakirjanikke kaitsma. Komitee teeb ettepaneku tõhustada politsei koolitust ajakirjanikega suhtlemiseks, kaasates ajakirjandusliite ja ajakirjanike organisatsioone, et edendada parimate tavade vahetamist.

4.2.7. Seoses ajakirjanike kaitsmisega ahistamise ja ähvarduste eest internetis juhib komitee tähelepanu oma arvamusele ebaseadusliku veebisisu vastu võitlemise kohta⁽⁹⁾ ja rõhutab ajakirjanike erilist haavatavust nende väga nähtava avaliku rolli tõttu.

4.2.8. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kõigi rakendatavate meetmete puhul tuleb arvesse võtta soolist võrdõiguslikkust ja vähemuste hulka kuuluvate ajakirjanike kaitset.

4.2.9. Komitee tunnistab, et läbipaistvuse põhimõtte ja teabevabaduse õiguse tagamine on paranenud ELi tasandil, kuid mitte kõigis liikmesriikides. Komitee kutsub kõiki liikmesriike üles järgima täielikult ELi standardeid ja juhib tähelepanu edasiste paranduste vajadusele, sealhulgas ELi tasandil⁽¹⁰⁾.

4.2.10. Komitee kiidab heaks üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide eksperdirühma loomise ja komisjoni kavatsuse esitada 2021. aasta lõpuks ettepanek, et kaitsta ajakirjanikke ja kodanikuühiskonda üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide eest. Komitee usub, et üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide õiguslik keeld on ülimalt täiendavate meetmete suhtes, millega toetatakse mõjutatud osalejaid.

4.2.11. Komitee rõhutab kodanikuühiskonna algatuste, näiteks Euroopa üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide vastase koalitsiooni⁽¹¹⁾ tähtsust ajakirjanike kaitsmisel üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide eest ning kutsub üles suurendama ELi toetust.

4.2.12. Komitee märgib, et seoses üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagidega ei tohi Brüsseli I⁽¹²⁾ ja Rooma II⁽¹³⁾ määruse sätteid tuua kaasa õiguskaitse vähenemist seeläbi, et pahatahtlikes kohtuasjades (laimuturism) on võimalik valida kohtualluvust. Komitee rõhutab, et seda tuleb kahe määruse eelseisva läbivaatamise käigus silmas pidada.

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0103.

⁽⁸⁾ CM/Rec(2016)4.

⁽⁹⁾ ELT C 237, 6.7.2018, lk 19.

⁽¹⁰⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 51; ELT C 13, 15.1.2016, lk 192.

⁽¹¹⁾ <https://www.the-case.eu>.

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT L 351, 20.2.2012, lk 1).

⁽¹³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määrus (EÜ) nr 864/2007 lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma II) (ELT L 199, 31.7.2007, lk 40).

4.3. Soovitused meedia sõltumatuse tugevdamiseks

4.3.1. Komitee kutsub komisjoni üles täiendama õigusriigi aruande metoodikat, hinnates riikliku ja avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatust.

4.3.2. Komitee juhib tähelepanu sellele, et tõhus korruptsioonijuhtumite menetlemine pakub teatavat kaitset valitsuse sekkumise eest meediasse, ning kutsub seetõttu komisjoni üles lisaks korruptsioonivastaste standardite jõustamisele rakendama kõiki vajalikke meetmeid olenemata poliitilistest kaalutlustest, tagamaks, et uue mitmeaastase finantsraamistiku ja taasterahastu „NextGenerationEU“ raha ei kasutataks meedia mitmekesisuse piiramiseks või muude korruptsioonivormide jaoks.

4.3.3. Komitee kutsub kõiki liikmesriike üles looma Euroopa läbipaistvusregistri eeskujul riiklikke läbipaistvusregistreid, kuna need muudavad ka poliitikute ja meediaettevõtjate vahelised kontaktid läbipaistvaks. Läbipaistvusregistrid tuleks integreerida kogu ELi hõlmavasse mitmetasandilisse läbipaistvusregistrisse.

4.3.4. Komitee kutsub komisjoni üles uurima, kas katseprojekti avalikult kättesaadava andmebaasi loomiseks meediamajanduse omandiõiguse kohta saab arendada nii, et see hõlmaks teavet meediaettevõtete edendamise ja lepingute sõlmimise kohta ELi, selle liikmesriikide, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste, avalik-õiguslike asutuste, riigi osalusega äriühingute ja eraettevõtjate poolt, milles üks või mitu neist üksustest omab enamikku hääleõigusega aktsiatest.

4.3.5. Komitee kutsub komisjoni üles esitama ettepaneku kogu ELi hõlmavate miinimumnõuete kohta, mis käsitlevad kõiki punktis 4.3.4 nimetatud üksuste korraldatavaid riigihankeid ja meediaettevõtete toetamist.

4.3.6. Komitee tunnustab komisjoni ettepanekuid desinformatsiooni vastu võitlemiseks sotsiaalmeedias nii üldiselt⁽¹⁴⁾ kui ka seoses COVID-19-ga,⁽¹⁵⁾ kuid juhib tähelepanu ohule, et liikmesriigid võivad kasutada desinformatsiooni vastast võitlust meediavabaduse piiramise õigustamiseks. Desinformatsiooni ja vihakõne nähtusi tuleb viivitamatult põhjalikult uurida, muu hulgas komitee edasistes arvamustes.

4.4. Soovitused meedia mitmekesisuse tugevdamiseks

4.4.1. Komitee kritiseerib asjaolu, et komisjoni õigusriigi aruandes taandatakse turu mitmekesisuse küsimus meedia omandiõiguse läbipaistvusele ning jäetakse tähelepanuta turu konsolideerumise ulatus. Komitee kutsub komisjoni üles kohandama aruande metoodikat, et tulevikus paremini kajastada seda, mil määral on meedia mitmekesisus kõigis liikmesriikides ohus.

4.4.2. Komitee tunnustab komisjoni Euroopa meedia digikümneni tegevuskava⁽¹⁶⁾ ja selle eesmärki säilitada uudismeedia avaliku hüvena, ning eelkõige Euroopa toetuse pakkumist, et vältida meedia mitmekesisuse piiramist pandeemia tagajärjel.

4.4.3. Komitee rõhutab, et kvaliteetne ajakirjandus vajab kestlikku majanduslikku alust, ning kutsub üles jätkama ELi toetusega meediaettevõtetele investeringuna heasse ajakirjandusse. Investeringud aitavad lõpetada meediasektori konsolideerimisprotsessi, mis ohustab meediaturu mitmekesisust. See ei välista meediaettevõtete võimalust õiguspäraselt osta teisi meediaväljaandeid või luua strateegilisi liite – kui järgitakse läbipaistvuse põhimõtet ega looda monopole –, kuna majanduslikult kestlikud meediaettevõtted tagavad oma sõltumatuse.

4.4.4. Komitee märgib, et meediaettevõtete väärtus seisneb nende mitmekesisuses ja et nn riiklike meistrite loomine hävitab selle väärtuse, mis eristab meediat ja loomemajandust teistest majandussektoritest.

4.4.5. Sõltumatu meedia tegutsemisruumi ahenemine nõuab kiireloomulisi avaliku ja erasektori toetusmehhanisme, et säilitada ajakirjandust kui avalikku hüve. Vaja on rohkem teadusuuringuid, et tagada tõhusad riiklikud toetusmehhanismid, millega garanteeritakse täiesti vaba konkurentsi kriteeriumid ja uued innovatiivsed kestlikud ärimudelid avalikku huvi esindavale ajakirjandusele.

⁽¹⁴⁾ COM(2020) 790 final.

⁽¹⁵⁾ JOIN(2020) 8 final.

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 784 final.

4.4.6. Komitee toetab kindlalt komisjoni kavatsust võtta vastu Euroopa meediavabaduse seadus, et anda Euroopa Komisjonile tõhusad õiguslikud vahendid meediavabaduse ja mitmekesisuse jõustamiseks kõigis liikmesriikides. Komitee kutsub komisjoni üles uurima, kuidas saaks Euroopa konkurentsioiguse juurutamise ja arendamisega peatada meediaturu edasist konsolideerumist, eriti riikide valitsuste juhivat konsolideerumist, et vältida meediamonopolide loomist ELi riiklikel meediaturgudel, iseäranis valitsuste või neile lähedaste osalejate poolt.

4.4.7. Komitee juhib tähelepanu oma arvamusele komisjoni algatuse kohta, milles käsitletakse teatavate digiteenuste osutamisest saadud tuludelt võetava digiteenuste maksu ühist süsteemi,⁽¹⁷⁾ ning märgib, et kõnealune maks tasakaalustab tõenäoliselt konkurentsimoonutusi traditsioonilise ja digitaalmeedia (eriti välismaal asuvate meediakanalite) vahel.

4.4.8. Komitee rõhutab sõltumatu ja erapooletu avalik-õigusliku ringhäälingu tähtsust meedia mitmekesisuse tagamisel ning juhib tähelepanu ELi lepingu protokollis nr 29 sisalduvale kokkuleppele.

4.4.9. Komitee märgib, et vaba turg ei suuda pakkuda kogu ELi hõlmavaid meediateenuseid ringhäälingu valdkonnas, ning kutsub seetõttu üles looma sõltumatu ja erapooletu Euroopa avalik-õigusliku ringhäälinguorganisatsiooni.

4.4.10. Kõikidel juhtudel, kui vaba turg ei suuda tagada meedia mitmekesisust, näeb komitee sõltumatut ja erapooletut avalik-õiguslikku ringhäälingut selle tagamise mudelina, sealhulgas veebi- ja trükimeedias.

4.4.11. Komitee rõhutab, et takistusteta juurdepääs meediale on meediavabaduse oluline osa, ning väljendab muret selle pärast, et meedias esineb üha enam otsesest või kaudset diskrimineerimist puude alusel. Komitee kutsub üles jõustama õigusakte, et kõrvaldada piiravad tavad, mis kahjustavad üksikisiku osalemist meediavabaduses ja meedia mitmekesisuses või teevad selle olematuks.

4.5. Soovitused meediapädevuse parandamiseks

4.5.1. Komitee toetab komisjoni arvukaid ettepanekuid kodanike meediapädevuse parandamiseks,⁽¹⁸⁾ pöörates erilist tähelepanu digioskustele. See on äärmiselt oluline, et suurendada kodanike vastupanuvõimet desinformatsioonile.

4.5.2. Komitee toetab ettepanekut luua Euroopa kodanikuhariduse amet, et parandada haridusprogrammide kaudu ELi kodanike meediaoskusi. Komitee kutsub komisjoni üles uurima võimalust sellise keskse institutsiooni peatseks loomiseks ning tagama, et üks selle ülesannetest oleks pakkuda koolitust meediapädevuse valdkonnas ja iseäranis digitaalse meediaga seotud küsimustes.

Brüssel, 22. september 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ ELT C 367, 10.10.2018, lk 73.

⁽¹⁸⁾ JOIN(2020) 8 final; COM(2020) 624 final; COM(2020) 784 final; COM(2020) 790 final.